

ANALIZA

BCBP | office@bezbednost.org | Gundulićev venac 48 | 11000 Beograd

Miroslav Hadžić

O autoru:

Miroslav Hadžić je predsednik Upravnog odbora BCBP i jedan od njegovih osnivača. U periodu od 1997. do 2005. godine bio je direktor Centra za civilno-vojne odnose, iz koga je iznikao današnji BCBP.

Autor je redovni profesor Univerziteta u Beogradu – Fakultet političkih nauka na kome od 2002. godine predaje predmete iz studijske oblasti Međunarodna bezbednost. Do sada je objavio knjige „Hronični manjak bezbednosti – slučaj Jugoslavija“ (2001), „Sudbina partijske vojske“ (2001), „Yugoslav People Agony“ (2002), „Potraga za bezbednošću – slučaj Srbija“ (2004) i „Jugoslovenska narodna agonija“ (2004). Uz to je autor preko 30 naučnih i stručnih članaka koji su objavljeni u stranim i domaćim časopisima, te autor poglavlja u više monografija i zbornika radova.

Kontakt:

ambar@scnet.rs

ULOGA JNA U RASPADU JUGOSLAVIJE

Oktober 2012.

Da bi bili otkriveni razlozi zbog kojih je normalizacija Srbije tegobna i teskobna treba, uz sve ostalo, imati na umu to da ona i njeni žitelji svakoga dana plaćaju visoke ekonomske, socijalne i političke račune iz ratova na prostorima bivše Jugoslavije. Slaba je uteha to što ona, kako podučavaju ovdašnji krojači novog pamćenja i ciljnog zaborava, u tome navodno nije učestvovala. Čak i da je to bilo tako, a nije,¹ u konačnici je reč o združenoj prevari u izvedbi ondašnjih vrhovnika Srbije i nemalog broja njenih ratno nastrojenih žitelja. Tom je zgodom, naime, između ovih aktera obavljena trampa iz koje je trajne koristi, kako se tada verovalo, trebalo da imaju obe strane. Tadašnji se državni vrh, naime, svim silama trudio da održi privid o tome da Srbija nije učesnik niti jedan od vinovnika nastalog rata. Otud su, što uz javnu što uz skrivenu pomoć države, u rat iz Srbije odaslati svi oni koji

¹ O tome rečito i dokumentovano svedoči optužnica koju je Borisav Jović ispisao protiv sebe ali i svog šefa te ostalih saučesnika u tom preduzeću; uporedi: Borisav Jović, Poslednji dani SFRJ, Kompanija Politika, Beograd, 1995.

su iz ličnih i drugih razloga za vojevanje bili spremni. Nadenuvši im odoru dobrovoljačku, srpski su se voždi bili ponadali da su tragove o svojoj umešanosti uspešno zameli. Usput rečeno, kada je počelo da manjka onih koji su jedva čekali da uskoče u rat, pribavljanje novih dobrovoljaca prešlo je u nadležnost vojne policije. Ondašnje su srpske ratovođe svoje delegirane ratnike zauzvrat unapred i prećutno abolirali od svake krivične, političke i moralne odgovornosti za brojna ubistva, pljačke i ostala nepočinstva. Za to su vreme prestoni voditelji rata, koji se njima nije dogodio, u sadejstvu sa svojim medijskim huškačima i lovcima na blago prionuli na temeljno pljačkanje Srbije i u njoj preostalih podanika.

Zaglušujuća je zato ćutnja koja vlada Srbijom o ratnim izvorištima njenih sadašnjih tegoba. Istom se zgodom horski ćuti o učestvovanju negdašnjih vojnih, policijskih i tajnoslužbujućih vrhuški, te njihovih potčinjenih u ratnom razaranju socijalnog, ekonomskog i moralnog tkiva rodne zajednice. Bez valjanog je javnog priznanja otud ostao i njihov svesrdan doprinos radikalnoj kriminalizaciji Srbije i sveobuhvatnom korumpiranju matičnog društva. Teško je stoga od njihovih naslednika sada očekivati da taj udeo valjano izmere i kazneno odmere, jer su i oni potekli iz istog legla. Još je bučnija državna ćutnja o ulozi u svemu tome političkih i ratnih naredbodavaca ovim formacijama. Ovo tim gromkija, jer su na vlast opet stigli njihovi ondašnji – mada po sopstvenom priznanju u međuvremenu demokratski preobraženi i pročišćeni – partijski i ministarski poklisari.

Sudbina druge Jugoslavije, pa time i Srbije, ne može se razumeti bez istraživanja uloge i doprinosa JNA njenom ratnom rasturanju. Isto tako, treba znati to da JNA nije mogla da izbegne sudbinu Jugoslavije – ukidanje države nužno je vodilo ukidanju i njene vojske. Mit o JNA je definitivno razbijen, a da o njenoj pravoj prirodi danas ne znamo mnogo više nego juče. A njena prava priroda, time i sposobnost, jedino su se mogle pokazati u ratu. Pucanje mita o moći vojne sile ne znači da su se žitelji današnje Srbije oslobodili mita o moći vojne sile.

U preovlađujućem pristupu ratnom saldu JNA postoje dve konstante. Većina analiza u svojim naporima zastaje na kapijama JNA, zbog čega im nedostaju ozbiljni uvidi u socijalno, vojno i političko biće ove vojske. Tom je zgodom bez veće zadržke povučen znak jednakosti između komandnog vrha JNA i njenog celokupnog sastava. Time su iz analize isključeni unutararmijski tokovi raspodele moći koji su Kadrijeviću i generalskom vrhu omogućili da za svoje političke svrhe (zlo)upotrebe JNA i većinu njenih pripadnika. Izvan ozbiljnog uvida otud ostaju socijalne, ideološke, političke, nacionalne i vrednosne posledice učesća JNA u ratnom razaranju sopstvene države.

Glavni razlozi za ispitivanje ratne uloge JNA

Ratni udeo JNA ne može, dabome, biti izmeren izvan konteksta temeljne krize druge Jugoslavije i bez pomne analize njenog socijalnog, političkog i vojnog bića. U prilog tome govore i sledeći razlozi:

- JNA je, bez obzira na formalni ustavni položaj i zadatke ili baš zbog toga, bila jedan od glavnih političkih i vojnih aktera krize i rata, koji je istovremeno na startu imao najveću razornu moć;
- JNA je bila jedini akter koji se decenijama uvežbavao i opremao za rat o trošku celog jugoslovenskog društva (još neizračunatom i ko zna da li će ikad biti izračunat);

- JNA je akter od koga se očekivalo, ali koji je bio i obavezan, da ima planove kao i razrađene postupke, pripremljene snage i jasne ciljeve za zaštitu ustavnog poretka i teritorijalnog integriteta Jugoslavije;
- JNA je bila jedini akter koji je u političkom finišu krize, tvrdio da je njeno jedinstvo uslov za opstanak Jugoslavije, čime je svoju sudbinu poistovetila sa sudbinom države;
- JNA je jedan od ključnih unutrašnjih koji je drugačijom politikom možda mogao bitno da utiče na način razrešavanja jugoslovenske krize. I obrnuto: svojim konkretnim ponašanjem JNA je snažno ubrzala ratnu spiralu smrti u jugoslovenskom društvu;
- JNA je akter kod koga je najteže objektivno utvrditi stvarne razloge i ciljeve razornog delovanja. Otud u njenom ratnom delovanju postoji najveći raskorak između proklamovanog i stvarno realizovanog. O tome svedoči i to što je JNA za nepunu godinu prešla put od glavnog zaštitnika Jugoslavije i socijalizma preko paravojne formacije do bivše vojske;
- JNA je akter kod koga je najteže otkriti unutrašnju logiku vojnog i političkog delovanja. Istovremeno, JNA je akter za koga je najlakše dokazati da se nije pridržavao osnovnih pravila svoje struke, te da je zbog toga pao na sopstvenim premisama;
- JNA je akter čije je delovanje, u sprezi sa ostalim, unutrašnjim i spoljnim, vojnim i političkim činionicima, izazvalo najpogubnije posledice - ljudska, materijalna i ostala razaranja. Istovremeno, JNA je rezultate svog razornog delovanja u nesmanjenom obimu isporučila i sopstvenom - vojničkom i starešinskom sastavu;
- JNA je akter koji je, što voljno što iznuđeno, navodno spasavajući Jugoslaviju, učestvovao u razaranju sopstvene države i tom prilikom razorio i samog sebe;
- JNA je jedini akter koji je, u saradnji sa krnjim državnim vrhom SFRJ, sam sebi ukinuo legitimitet i legalitet. To je pak njene čelne generale podsticalo da po meri sopstvenih a promenljivih interesa ulaze u koalicije sa drugim učesnicima rata;
- JNA je akter koji je u početnim i presudnim fazama razrešavanja krize imao relativno visoku autonomiju delovanja;
- JNA je jedan od aktera koji je sve vreme rata bio u najtežoj vojnoj i političkoj situaciji. Ratovao je bez jasnih ciljeva, bez legalne vrhovne komande, bez socijalnog zaleđa i bez dovoljne političke podrške. Prema tome, JNA je jedini akter koji pri zatečnim pretpostavkama ovaj rat, ni u kom smislu, nije mogao dobiti.
- JNA je jedan od aktera čije je delovanje bilo i međunarodno sankcionisano, da bi rezolucijom br. 757. Saveta bezbednosti UN bio proglašen, zajedno sa srpskom vlašću, za glavnog krivca za rat u BiH;
- JNA je akter koji je, zajedno sa SFRJ i njegovim (krnjim) predsedništvom, nominalno nestao sa političke scene. Međutim, reč je o akteru koji se deljenjem umnožio i danas, u manjoj ili većoj meri, tvori jezgra svih vojski na teritoriji bivše Jugoslavije;

- JNA je jedina vojska koja je svoju strategiju i doktrinu (opštenarodnog odbrambenog rata) direktno proverila na sopstvenom narodu i sebi. Svojim delovanjem ona je demantovala i ukinula njihove ideološke postulate i urušila prateći sistem, ali im je, doduše na paradoksalno-tragičan način, dokazala operativnu i taktičku valjanost.

Traumatske posledice generalske (zlo)upotrebe JNA

- garantujući ondašnjim građanima Jugoslavije mirno razrešenje krize i sprečavanje unutrašnjeg rata, generalski je vrh JNA posredno olakšao i pospešio pojedinačno i grupno koketovanje sa nacionalizmom i ratom;
- ideološkim, u krajnjoj liniji egoističkim, tretmanom temeljne krize druge Jugoslavije vojni su čelnici olakšali instaliranje autoritarnih režima u ondašnjim republikama i pospešili njihovo nacionalno legitimisanje;
- svojim pristankom na ratnu alternativu čelni su generali, u sadejstvu sa ostalim gospodarima rata, građane Jugoslavije ostavili bez domovine i priveli ih u jednonacionalne države;
- upotrebom Armije za ciljeve Miloševićevog režima Kadijević i ostali su fizički i psihički traumatizovali sve nesrpske narode druge Jugoslavije;
- pretvaranjem JNA u Miloševićevu „toljagu“ prvi su generali zloupotrebili i traumatizovali svoj potčinjeni sastav, i
- razorno štiteći srpski narod čelnici JNA su pomogli njegovo uvođenje u rat i olakšali zloupotrebu trauma iz njegovog istorijskog pamćenja - ratom su mu omogućili pseudokatarzu (navodno namirivanje istorijskih računa) i nanovo ga traumatizovali.

(Napomena: Predložak je sačinjen na osnovu ranije objavljenih nalaza autora u različitim publikacijama, koji su za ovu priliku prerađeni i skraćeni te privedeni svrsi)